

VERSLAG VAN DE WATERVOGELTELLINGEN IN JANUARI EN MAART 1979

L.M.J. van den Bergh
Rijksinstituut voor Natuurbeheer
Leersum

Inleiding

In het seizoen 1978/1979 werden weer twee internationale watervogeltellingen uitgevoerd. Voor de traditionele midwintertelling was de periode van 6 - 21 januari gereserveerd. De maarttelling werd gehouden in de periode 11 - 18 maart.

Ook in dit seizoen werd er weer door een zeer groot aantal waarnemers aan deze tellingen medewerking verleend. Het is bijzonder verheugend dat zovelen beseffen dat het zonder deze gegevens vrijwel onmogelijk is om onze watervogelpopulaties op een verantwoorde wijze te beheren. Een woord van dank aan al deze medewerkers, zonder wier inzet deze tellingen onmogelijk zijn, mag hier dan ook niet ontbreken. Velen zullen de, tijdens de midwintertelling 1979, geleden ontberingen ongetwijfeld nog lang heugen.

Telgebieden

Hoewel de stijgende trend in het aantal getelde gebieden zich ook in het seizoen 1978/1979 voortzette, blijkt dit

niet direct uit de resultaten van de januaritelling. Tengevolge van het feit dat door sneeuw en ijzel vele gebieden vrijwel onbereikbaar waren, konden er in ons land in totaal 448 telgebieden onderzocht worden (in 1978: 520 gebieden!)

Mede doordat de weersomstandigheden gunstiger waren, steeg het aantal getelde gebieden in maart aanzienlijk. Er kwamen toen namelijk van ruim 460 gebieden gegevens binnen. In maart 1978 was het aantal telgebieden 412. Zowel in januari als in maart kwamen er weer van vele nieuwe gebieden gegevens binnen. Wij zijn zeer erkentelijk voor alle informatie welke verzameld wordt, maar wij willen hier toch accentueren dat vooral gegevens uit de vaste telgebieden van belang zijn. Met vaste gebieden worden hier die terreinen bedoeld, waarvan sinds 1967 jaarlijks (of vrijwel jaarlijks) gegevens zijn verzameld. Het zal iedereen duidelijk zijn dat dergelijke telseries méér informatie verschaffen dan incidenteel uitgevoerde tellingen. Daarom, terwille van de onderlinge

vergelijkbaarheid der tellingen, hier nogmaals een vriendelijk verzoek om toch zoveel mogelijk de vaste telgebieden aan te houden. Natuurlijk kunt u ook van een nieuw telgebied een vast gebied maken, daarvoor is continuïteit gedurende een aantal jaren dan wel een vereiste!

Intussen blijven wij het inzenden van gegevens uit zoveel mogelijk gebieden gedurende de telperioden uiteraard bijzonder op prijs stellen.

De resultaten van de tellingen

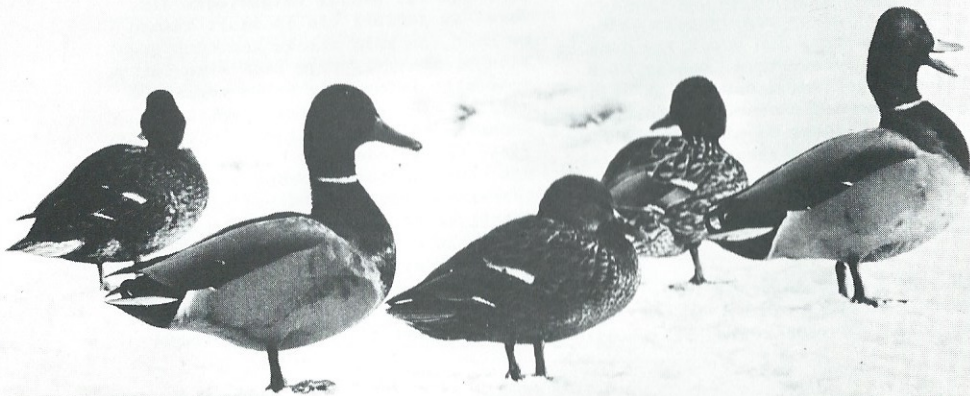
JANUARITELLING 1979

Na de koude-inval van eind december 1978, die het begin vormde van een langdurige winterse periode, waren grote delen van Nederland, gedurende de periode van de midwintertelling, veranderd in barre sneeuw- en ijswoestenijen. Rond het, voor deze telling zo belangrijke, weekeinde van 13/14 januari 1979 was er bovendien op de meeste plaatsen in ons land zóveel ijzel dat de wegen vrijwel onbegaanbaar werden.

Doordat grote delen van de Waddenzee en nagenoeg het gehele IJsselmeer met ijs bedekt waren, hielden zich in die districten weinig watervogels op. Hetzelfde geldt trouwens ook voor de noordelijke provincies en voor de meeste kleinere wateren verspreid over het gehele land. Beter was de situatie in de zuidelijke helft van Nederland en in het kustgebied, met name in de Deltawateren en langs de grote rivieren, waar zich plaatselijk grote concentraties watervogels ophielden.

Aangezien verreweg de meeste kleinere wateren, zoals plassen, vijvers, sloten e.d. met ijs bedekt waren en er ook, ten gevolge van de overvloedige sneeuw- en ijzelbedekking, weinig vogels in de open graslandgebieden verbleven, kan er van een goed geslaagde telling worden gesproken.

Voor geheel Nederland (= 448 gebieden) werd een totaal van 777.930 watervogels, verdeeld over 24 soorten, vastgesteld. Dit zijn aanzienlijk minder vogels dan in voorgaande jaren, getuige het volgende overzicht:

Totalen van januaritellingen 1975-1979:

jaar	aantal gebieden	aantal ex.
1975	368	1.040.640
1976	323	984.715
1977	404	1.203.945
1978	520	1.510.285
1979	448	777.930

Onder invloed van de koude en de daarmee gepaard gaande, ongunstige voedselsituatie, zijn er zeer grote aantallen watervogels naar zuidelijker streken weggetrokken. De resultaten van de januaritelling worden hieronder per soort nader besproken.

Wilde eend

Onlangs de koude waren er in januari 1979 toch veel wilde eenden in ons land aanwezig. In de 448 getelde gebieden hielden zich namelijk in totaal ruim 268.800 ex. van deze soort op. Dit aantal is weliswaar iets lager dan in 1978, toen ruim 308.000 ex. geteld werden, doch aanzienlijk hoger dan in 1977, toen de januaritelling voor ons land ruim 196.800 wilde eenden opleverde. Ook in de meeste jaren vóór 1977 werden minder wilde eenden geteld dan in januari 1979.

De soort was tamelijk gelijkmatig verspreid over de grote districten zoals:

- > 48.900 ex. in het IJsselmeergebied,
- > 40.500 ex. langs de grote rivieren,
- > 47.800 ex. in het Deltagebied, terwijl er in en om de eendenkooien ruim 37.800 ex. geteld werden.

Ook in de meest waterrijke provincies kwamen flinke concentraties voor, bijvoorbeeld > 25.200 ex. in Friesland, > 21.600 ex. in Noord-Holland en > 12.700 ex. in Zuid-Holland. Doordat veel kleinere wateren in de overige teledistricten geheel of grotendeels dichtgevroren waren, bleven de aantallen wilde eenden daar in het algemeen wat aan de lage kant.

Wintertaling

Dat de wintertaling zijn naam niet altijd eer aan doet, bewijzen de telresultaten uit januari 1979. Onder in-

vloed van sneeuw en ijs zijn kennelijk grote aantallen talingen naar zuidelijker regionen vertrokken.

In ons land werd een totaal van 9335 ex. geteld, hetgeen aanzienlijk minder is dan in voorgaande jaren, waarin gemiddeld sprake was van zachte tot zeer zachte winters: 1976: 53.157 ex. 1977: 22.150 ex. 1978: 36.638 ex. 1979: 9.335 ex.

De grootste aantallen wintertalingen verbleven in het Deltagebied (5878 ex.) en langs de grote rivieren (1247 ex.). In de noordelijke helft van ons land was de soort vrijwel geheel verdwenen (Waddenzee: 483 ex.; Friesland: 22 ex.; Groningen: 2 ex.).

Krakeend

In januari 1978 kon melding gemaakt worden van het hoogste aantal krakeenden dat ooit bij een midwintertelling in ons land werd aangetroffen, namelijk 1882 ex., kennelijk mede een resultaat van de serie milde winters. De koude van januari 1979 verdreef deze vogels echter grotendeels uit Nederland, getuige het feit dat er slechts 336 ex. werden geteld.

Krakeenden ontbraken nagenoeg geheel in het noorden des lands (alleen in de provincie Friesland werd 1 ex. gezien). In het IJsselmeergebied werden 180 van deze eenden gezien, elders (vrnl. Delta, grote rivieren, Noord- en Zuid-Holland en in de eendenkooien) werden hooguit enkele tientallen exemplaren waargenomen.

Smient

Ook de smient reageerde kennelijk op het barre winterweer door naar zuidelijker regionen te verhuizen. Aan de spectaculaire groei van de winteraantallen van deze soort kwam dan ook een einde. Werden er in januari 1978 in geheel Nederland ruim 392.000 smienten geteld, in januari 1979 bleef het landelijk totaal ruim beneden de 100.000! De getelde 84.200 smienten hielden zich vooral op in de Deltawateren van Zeeland en Zuid-Holland, waar er ruim 63.400 gezien werden. Andere goede smienten-

gebieden waren: het Waddengebied (>7000), de provincie Noord-Holland (>6700), de grote rivieren (>2800) en de provincie Zuid-Holland (>2600). Hoe slecht de omstandigheden voor de smient in het noorden des lands waren, valt duidelijk af te leiden uit de telresultaten voor de provincie Friesland en het Waddengebied, in de maand januari van 1976 t/m 1979:

Aantal smienten medio januari:

jaar	Friesland	Waddengebied
1976	56.474	39.708
1977	71.184	37.574
1978	103.205	111.083
1979	8	7.039

Pijlstaart

Door zijn voorkeur voor drassige en modderige terreinen is de pijlstaart hier te lande geen 'echte' wintervogel. De relatief grote aantallen die bij de midwintertellingen steeds werden aangetroffen, stonden dan ook beslist in relatie met het uitblijven van strenge koude in de meeste winters. Het wekt dan ook geen verwondering dat er in januari 1979 maar weinig pijlstaarten geteld werden, en dan nog vooral in de gebieden met getijdenwerking, namelijk Deltagebied 1956 ex. en Waddengebied 847 ex. Het landelijke totaal bleef ruim beneden dat van de voorgaande jaren:

1976: 11.760 ex.
1977: 7.701 ex.
1978: 18.283 ex.
1979: 3.264 ex.

Slobeend

Voor de slobeend geldt hetzelfde als voor de pijlstaart. Ook deze soort is min of meer gebonden aan ondiep water, drassige terreinen en slikvelden. Doordat juist dergelijke terreinen zeer snel bevrozen, waren de omstandigheden in januari 1979 ook voor de slobeend ongunstig. Dit komt tot uitdrukking in een aanzienlijk kleiner aantal (1626 ex.) dan in de drie voorgaande jaren (resp.: 3944, 2670 en 6927 ex.). In het noorden van het land ontbrak de slobeend vrijwel geheel, maar in de zuidelijke helft hielden zich toch nog al wat van deze vogels op. Het meest werden zij gezien in het Deltagebied (1014 ex.) en in de provincie Noord-Holland (127 ex.). Ook in een aantal eendkooien profiteerden slobeenden van het opgehouden water. Er werden in totaal 230 ex. in eendkooien geteld.

Krooneend

Deze, van origine zuidelijke soort hoort 's winters eigenlijk niet op onze breedte thuis. In het Deltagebied werden 2 ex. gezien.

Toppereend

De beide belangrijkste toppereengebieden, de Waddenzee en het IJsselmeer waren rond half januari 1979 geheel of grotendeels met ijs bedekt. Dit is vermoedelijk de belangrijkste oorzaak van het kleine aantal dat van deze soort werd geteld, namelijk 3491 ex. voor geheel Nederland. Hiervan hielden zich trouwens 3010 ex. op in de Waddenzee. Kennelijk zijn de toppereenden niet uitgeweken naar het Deltagebied, want daar werden slechts 389 ex. gezien.

Mogelijk hielden zij zich gedurende de koudeperiode op de Noordzee op, maar waarnemingen die dit zouden kunnen bevestigen, ontbreken helaas.

Kuifeend

Ook de kuifeend liet bij deze telling op tal van plaatsen verstek gaan. Na drie jaren waarin voor Nederland steeds méér dan 100.000 kuifeenden werden vastgesteld, scoorde 1979 nog géén 40.000 ex. van deze soort. De meeste kuifeenden waren geconcentreerd in het Deltagebied (16.000 ex.), langs de grote rivieren (>5200 ex.) en in de provincie Noord-Holland (>8900 ex.). In het IJsselmeergebied waar in zachte winters steeds de hoofdmoot van de, in Nederland overwinterende, kuifeenden verblijft, waren nu slechts 3171 ex. aanwezig.

Tafeleend

Evenals de kuifeend werd ook de tafeleend duidelijk in zijn voorkomen beperkt door het schaars voorhanden zijn van open, zoet water. Ligt normaliter het landelijke januari-aantal van deze soort rond de 75.000 ex., in 1979 werden er slechts 29.700 geteld. Het stroomgebied van de grote rivieren leverde de grootste aantallen tafeleenden op, namelijk ruim 12.000 ex. Ook in het Deltagebied waren tamelijk veel vogels van deze soort aanwezig, in totaal ruim 8200 ex. In de noordelijke delen van het land kwam de tafeleend slechts in zeer gering aantal voor, evenals in de waterarme gebieden van Noord-Brabant en Limburg.

Witoogend

Van deze soort werden in totaal 7 ex. gemeld, en wel 1 ex. in de provincie Zuid-Holland, 2 ex. langs de grote rivieren en 4 ex. in het Deltagebied.

Brilduiker

Kennelijk is de brilduiker een vogel die beter bestand is tegen barre winterse situaties dan de overige duik-eendesoorten. De aantalsafwijking die deze soort ten opzichte van voorgaande jaren te zien geeft, is namelijk aanzienlijk kleiner dan die van de overige soorten: januari 1976: 10.096 ex.
januari 1977: 12.956 ex.
januari 1978: 9.332 ex.
januari 1979: 9.123 ex.

De ruimtelijke verspreiding was echter, althans in de noordelijke helft van Nederland, enigszins afwijkend. Gewoonlijk verblijven namelijk de grote concentraties brilduikers in het IJsselmeergebied, maar doordat daar bijna geen open water meer was, waren zij wel genoodzaakt om naar de Waddenzee uit te wijken. In de zuidelijke helft van het land verbleef, als gewoonlijk, de hoofdmassa brilduikers in de Deltawateren. Het aantal was daar iets hoger dan in de beide voorgaande jaren. Opmerkelijk is dat er, hoewel daar toch voldoende open water beschikbaar was, zeer weinig brilduikers langs de grote

rivieren voorkwamen. Het aantal was daar weliswaar iets hoger dan in 'normale' winters, maar van een spectaculaire stijging was geen sprake.

IJseend

In weerwil van zijn naam, werd de ijs-eend ook in januari 1975 weer mondjesmaat waargenomen. De 6 ex., die gemeld werden, zijn afkomstig uit het Waddengebied (2) en de Deltawateren (4).

Grote zee-eend

Ook de grote zee-eend blijft een soort die bij deze IWRB-tellingen nauwelijks gezien werd. In het Deltagebied waagden zich 12 ex. zo dicht bij de kust dat zij gezien werden terwijl er langs de grote rivieren 3 ex. opgemerkt werden.

Zwarte zee-eend

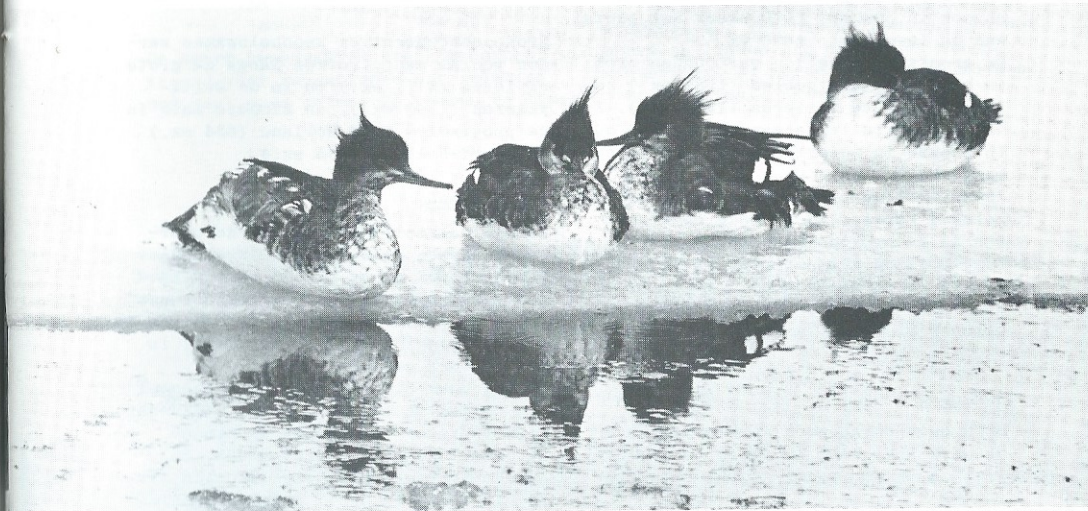
In totaal werden van deze soort 39 ex. gezien; 14 in de Waddenzee, 23 in de Deltawateren; 1 in Noord-Holland en 1 langs de grote rivieren.

Eidereend

De grote concentraties eidereenden die normaliter in de Waddenzee domicilie kiezen, zagen door de uitgestrekte velden met drijfjz de mogelijkheden in dit gebied sterk beperkt worden. Alleen in de diepere gedeelten van de westelijke Waddenzee kwamen nog vrij grote concen-

traties voor. Niettemin steekt het aantal van ruim 11.800 ex. nog gunstig af bij de aantallen die in de meeste jaren (wanneer er niet per boot of vliegtuig geteld werd) werden gezien. Normaliter zijn er in januari echter in de Wadden-

zee méér dan 100.000 eidereenden aanwezig. Elders werden nog kleine aantallen van deze soort gezien, en wel: 20 ex. in het IJsselmeergebied, 151 ex. in het Deltagebied, 56 ex. in Noord-Holland, 1 ex. in Utrecht en 6 ex. langs de grote rivieren.

Middelste zaagbek

Het aantal middelste zaagbekken was in januari 1979 wat groter dan in januari 1978, doch aanzienlijk lager dan in 1977. (1977 was echter wel een absolute top, dank zij een bijzonder grote concentratie zaagbekken die toen in het noordelijke IJsselmeer ontdekt werd!)

In totaal werden voor geheel Nederland in januari 1979 7646 middelste zaagbekken geteld. Deze vogels verbleven vooral in de Deltawateren (>5600 ex.) en in de Waddenzee (>1200 ex.). Elders waren de aantallen gering, met uitzondering van de provincie Noord-Holland, waar 597 ex. werden aangetroffen.

Grote zaagbek

De grote zaagbek kwam eveneens in groter aantal voor dan gebruikelijk. Werden er in januari 1978 11.896 ex. in ons land geteld, de midwintertelling van 1979

leverde in totaal 16.828 ex. op. Het grootste aantal (7134 ex.) werd gemeld uit het IJsselmeergebied en is vooral te danken aan één concentratie van ca. 7000 ex. in het Ketelmeer. In de Deltawateren werden van deze soort 3346 ex. aangetroffen en het aantal langs de grote rivieren bedroeg circa 2433 ex. Ook op allerlei open wateren in de provincies Noord- en Zuid-Holland verbleven opmerkelijk veel grote zaagbekken, namelijk 948 en 1982 ex.

Het is opvallend dat hetgeen voor de brilduiker niet geldt, wél opgaat voor de grote zaagbek. Deze soort blijkt onder invloed van de koude namelijk wél in toenemende mate op binnenwateren en langs de grote rivieren te verschijnen:

Grote zaagbekken langs de grote rivieren 1975 - 1979 (midwintertellingen):

1975	189	1976	352	1977	72
1978	490	1979	2433.		

Nonnetje

Na het uitzonderlijk goede 'nonnetjesjaar' 1977, toen er in ons land ruim 21.000 ex. geteld werden, zijn de aantallen van deze soort tot een aanzienlijk lager niveau teruggevallen. In januari 1978 werden 2630 ex. geteld, en ook in januari 1979 bleef het aantal aan de lage kant: 4628 ex.

De grootste aantallen vertoonden zich in het IJsselmeergebied (1582 ex.) en langs de grote rivieren (1368 ex.). Zij verschenen in laatstgenoemd gebied ook in wakken in weteringen en afwateringskanalen.

In het Deltagebied werden 389 nonnetjes geteld, terwijl zich op de open wateren in de provincies Utrecht, Noord- en Zuid-Holland respectievelijk 213, 222 en 577 ex. ophielden.

In alle overige provincies en teldistricten bleef het aantal beneden de 100 ex.

Bergeend

De meeste bergeenden verbleven ook in januari 1979 weer in de getijdengebieden van de Waddenzee en de Deltawateren.

In het Waddengebied werden 10.700 ex. geteld, terwijl er in de Delta ruim 10.900 ex. aanwezig waren.

Voor geheel Nederland werd een totaal van 22.025 bergeenden vastgesteld wat, in vergelijking met voorgaande jaren en gelet op de weersgesteldheid, een vrij groot aantal genoemd mag worden:

Aantal bergeenden in Nederland tijdens midwintertellingen:

1976	27.598
1977	18.614
1978	42.968
1979	22.025

Knobbelzwaan

Hoewel het landelijke totaal van de knobbelzwaan in januari 1979 wat lager bleef dan in januari 1978, neemt het in de reeks van 13 midwintertellingen toch de tweede plaats in. Er werden namelijk ruim 5700 ex. geteld! Voor de jaartellingen 1975 - 1979 zien de aantallen

van deze soort er als volgt uit:

1975:	3841
1976:	3798
1977:	4412
1978:	6914
1979:	5717

Grote concentraties knobbelzwanen werden vooral aangetroffen langs de grote rivieren (2171 ex.) en in de Deltawateren (1343 ex.), in mindere mate in de provincies Zuid-Holland (634 ex.) en Noord-Holland (435 ex.).

Wilde zwaan

Hoewel wat talrijker dan in de voorgaande jaren kwam de wilde zwaan niet in opvallend groot aantal in ons land voor. Met het oog op de strenge koude in Noord- en Oost-Europa lag een sterke aantalsstijging hier te lande wél in de lijn der verwachting.

Voor geheel Nederland werd een aantal van 687 wilde zwanen geteld. Weliswaar is dit aantal iets hoger dan in de jaren 1975 t/m 1978 (resp. 453, 392, 540 en 493 ex.) maar erg spectaculair is dit verschil niet. De meeste wilde zwanen vertoonden zich langs de grote rivieren (329 ex.), in het Deltagebied (112 ex.) en in Noord-Holland (97 ex.). In alle overige teldistricten werden hoogstens enkele tientallen ex. aangetroffen.

Kleine zwaan

Het gezien de weersgesteldheid relatief grote aantal kleine zwanen dat rond midden januari 1979 in ons land werd geteld (3122 ex.), wordt vooral veroorzaakt door de aanwezigheid van 1571 ex. in het Deltagebied en 1127 ex. langs de grote rivieren. Ook in de provincie Zuid-Holland waren vrij veel van deze vogels aanwezig (totaal 251 ex.), met name in de Krimpenerwaard (132 ex.) en in de omgeving van Zoetermeer (117 ex.). Overigens waren er ongetwijfeld flinke aantallen kleine zwanen, onder invloed van de koude, doorgetrokken naar Engeland. In januari 1978 werden in ons land 6447 kleine zwanen geteld!

Meerkoet

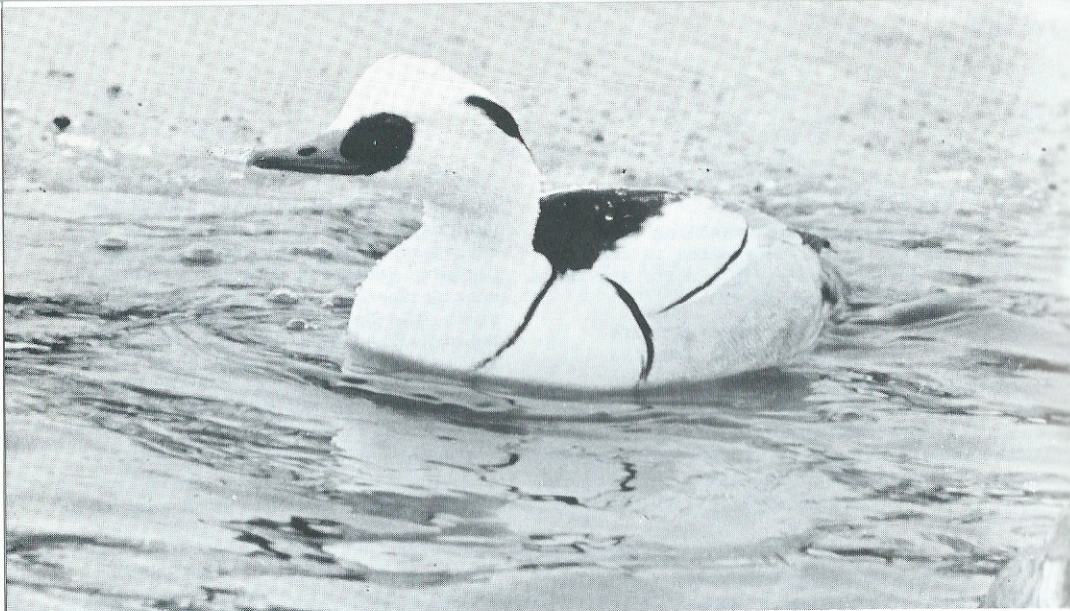
Tijdens de midwintertelling van 1979 lag het aantal meerkoeten in ons land in dezelfde orde van grootte als in de voorgaande twee jaren:

januari 1977:	259.214
januari 1978:	268.121
januari 1979:	254.694

De soort kwam vooral sterk geconcentreerd voor in gebieden met relatief nog veel open water. Zo werden er langs

de grote rivieren ruim 101.300 ex. geteld en in de Delta 62.000 ex. Ook in het westen des lands waren de omstandigheden kennelijk relatief gunstig voor de meerkoet, getuige het feit dat er in Zuid-Holland (>34.600 ex.) en Noord-Holland (>32.000 ex.) flinke aantallen werden geteld. Overigens was de meerkoet wel een van de soorten die het meest te lijden had onder het strenge winterweer. Er werden zeer veel dode of sterk verzwakte exemplaren gemeld.

Tabel 1:

-RESULTATEN VAN DE JANUARI (=MIDWINTER) TELLING 1979-

provincie *)	Groningen	Friesland	Overijssel	Gelderland
aantal gebieden	7	45	6	14
Wilde eend	6.438	25.253	1.485	2.566
Wintertaling	2	22	4	9
Krakeend	-	1	-	-
Smient	121	8	-	-
Pijlstaart	-	3	-	-
Slobeend	-	5	-	-
Krooneend	-	-	-	-
Toppereend	4	-	-	-
Kuifeend	383	1.072	26	19
Tafeleend	67	118	22	19
Witoogeend	-	-	-	-
Brilduiker	5	9	1	3
IJseend	-	-	-	-
Grote zee-eend	-	-	-	-
Zwarte zee-eend	-	-	-	-
Eidereend	-	-	-	-
Middelste zaagbek	-	15	5	-
Grote zaagbek	15	139	42	15
Nonnetje	3	18	4	68
Bergeend	-	7	-	-
Knobbelzwaan	54	245	10	41
Wilde zwaan	2	26	-	-
Kleine zwaan	-	4	-	-
Meerkoet	2.392	2.704	697	749
Eend (niet gedet.)	-	-	-	-
TOTAAL	9.486	29.649	2.296	3.489

*) Uit de provincie Drenthe kwamen geen telgegevens binnen.

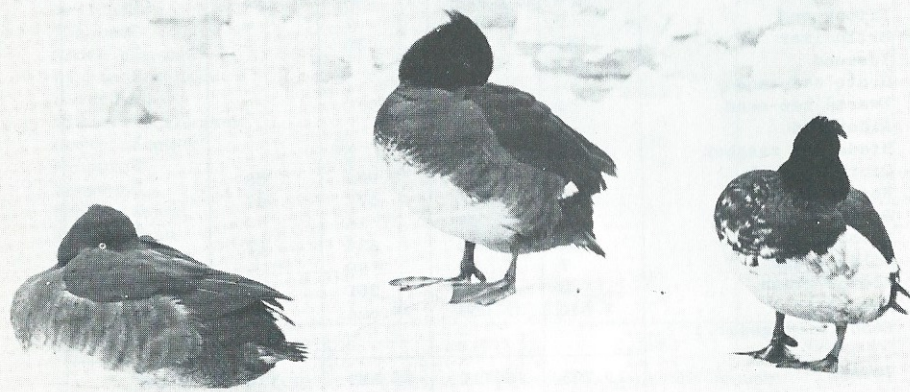
Tabel 2:

-RESULTATEN VAN DE JANUARI (=MIDWINTER) TELLING 1979-

provincie	Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Noord-Brabant	Limburg
aantal gebieden	29	53	25	13	5
Wilde eend	8.008	21.657	12.765	420	850
Wintertaling	49	186	121	6	80
Krakeend	-	13	24	-	-
Smient	357	6.789	2.609	1	1
Pijlstaart	5	7	2	-	1
Slobeend	20	127	92	-	-
Krooneend	-	-	-	-	-
Toppereend	3	49	4	1	-
Kuifeend	1.613	8.931	1.601	8	-
Tafeleend	1.693	4.219	548	93	11
Witoogeend	-	-	1	-	-
Brilduiker	127	238	55	-	-
IJseend	-	-	-	-	-
Grote zee-eend	-	-	-	-	-
Zwarte zee-eend	-	1	-	-	-
Eidereend	1	56	-	-	-
Middelste zaagbek	8	597	9	-	-
Grote zaagbek	306	948	1.982	88	-
Nonnetje	213	222	577	67	-
Bergeend	7	63	15	-	4
Knobbelzwaan	304	435	634	17	-
Wilde zwaan	7	97	39	-	-
Kleine zwaan	2	22	251	8	-
Meerkoet	7.030	32.059	34.654	629	300
Eend (niet gedet.)	-	-	-	-	-
TOTAAL	19.753	76.716	55.983	1.338	1.247

-RESULTATEN VAN DE JANUARI (=MIDWINTER) TELLING 1979-

district	Wadden-gebied	IJssel-meergeb.	Grote rivieren	Delta-gebied	Eendenkooien	TOTAAL GEHEEL NEDERLAND
aantal gebieden	36	38	45	72	60	448
Wilde eend	14.223	48.974	40.548	47.802	37.814	268.803
Wintertaling	483	295	1.247	5.878	953	9.335
Krakeend	-	180	42	46	30	336
Smient	7.039	117	2.868	63.460	831	84.201
Pijlstaart	847	10	104	1.956	329	3.264
Slobeend	5	68	65	1.014	230	1.626
Krooneend	-	-	-	2	-	2
Toppereend	3.010	27	2	389	2	3.491
Kuifeend	1.543	3.171	5.289	16.002	340	39.998
Tafeleend	410	1.807	12.137	8.204	354	29.702
Witoogeend	-	-	2	4	-	7
Brilduiker	2.957	249	132	5.346	1	9.123
IJseend	2	-	-	4	-	6
Grote zee-eend	-	-	3	12	-	15
Zwarte zee-eend	14	-	1	23	-	39
Eidereend	11.846	20	6	151	1	12.080
Middelste zaagbek	1.260	88	24	5.633	7	7.646
Grote zaagbek	369	7.134	2.433	3.346	11	16.828
Nonnetje	99	1.582	1.368	389	18	4.628
Bergeend	10.700	88	25	10.925	191	22.025
Knobbelzwaan	33	335	2.171	1.343	95	5.717
Wilde zwaan	27	25	329	112	23	687
Kleine zwaan	17	84	1.127	1.571	36	3.122
Meerkoet	2.168	5.542	101.344	62.000	2.426	254.694
Eend (niet gedet.)	170	-	181	204	-	555
TOTAAL	57.222	69.796	171.448	235.816	43.691	777.930

MAARTELLING 1979

Doordat de weersgesteldheid gunstig was voor het uitvoeren van een vogeltelling en ook de stijgende lijn in getelde gebieden (1976: 343; 1977: 384; 1978: 412 en 1979: 460!) zich voortzette, kan er van een zeer goed geslaagde maart-telling gesproken worden.

In de 460 onderzochte gebieden werden in totaal 699.682 watervogels geteld, die over 26 soorten verdeeld waren. Dit zijn aanzienlijk minder vogels dan er in maart 1976 en 1977 in ons land geteld werden. De maarttelling van 1978 die, ten gevolge van de mist grotendeels mislukte en daarom niet bruikbaar is als vergelijkingsmateriaal, zal hier niet verder ter sprake komen. De resultaten worden hieronder in het kort per soort besproken.

Wilde eend

Voor geheel Nederland werd een totaal van 118.785 wilde eenden geteld die vrij gelijkmatig over de waterrijke gebieden verdeeld waren. Dit is een forse stijging ten opzichte van de maarttellingen van 1976 en 1977, toen het aantal ruim beneden de 100.000 ex. bleef. Vermoedelijk wordt dit vooral veroorzaakt door het feit dat, onder invloed van de strenge winter, de soort later tot broeden kwam. Wanneer de vogels zich eenmaal in paren hebben opgesplitst, is een volledige telling namelijk niet meer mogelijk.

Wintertaling

Het landelijke totaal van 19.719 ex. wijkt weinig af van de aantallen die in maart 1976 (15.150 ex.) en 1977 (20.701 ex.) werden geteld. De grootste aantallen wintertalingen werden aangetroffen in het Waddengebied (4839 ex.), Friesland (3010 ex.), IJsselmeergebied (2870 ex.), Deltagebied (2037 ex.) en langs de grote rivieren (1890 ex.). Ook in de eendenkooien (59 stuks) waren tamelijk veel wintertalingen aanwezig, in totaal 1914 ex.

Zomertaling

Er werden slechts 158 ex. van deze soort gezien, aanzienlijk minder dan in 1976 en 1977. Zij werden het meest aangetroffen langs de grote rivieren (53 ex.) en in Overijssel (48 ex.).

Krakeend

Ook de krakeend werd minder gezien dan in maart 1976 en 1977. Voor geheel Nederland werden 799 ex. vastgesteld. Vooral in Zuid-Holland (175 ex.), het IJsselmeergebied (172 ex.) en langs de grote rivieren (103 ex.) werd deze soort waargenomen.

Smient

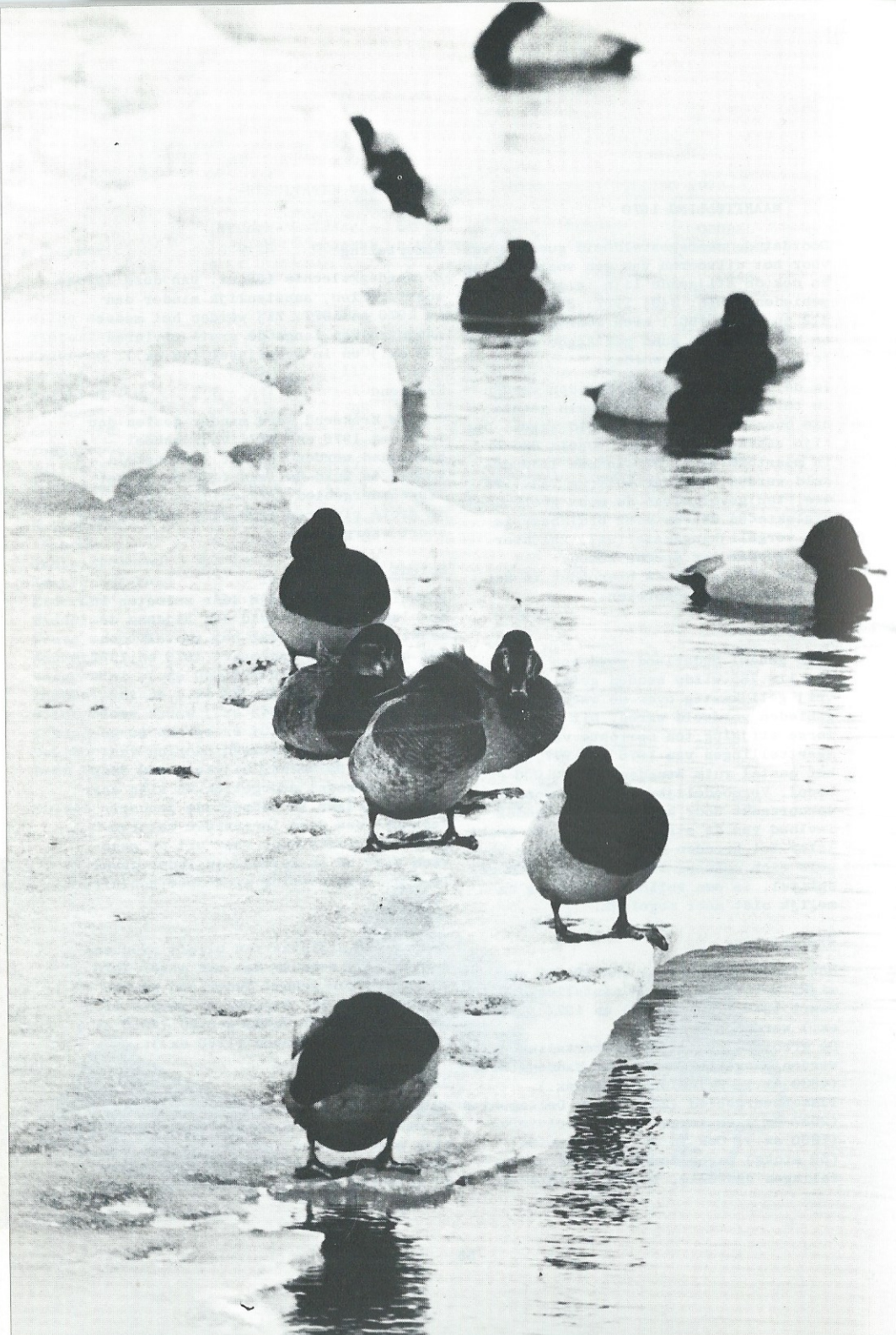
Hoewel er aanzienlijk méér smienten in ons land werden geteld dan tijdens de midwintertelling, lag het aantal toch wat beneden dat van maart 1976 en 1977. Vooral in Friesland (78.040 ex.), in het Waddengebied (41.329 ex.) en in Noord-Holland (15.942 ex.) waren veel smienten aanwezig. Of er sprake is geweest van een reële vermindering van het aantal smienten, bijvoorbeeld doordat zij massaal doorgetrokken zijn naar Frankrijk waar in de periode januari/februari een zeer intensieve watervogeljacht plaatsvond, valt uit de gegevens niet af te leiden. In ieder geval is deze vermindering niet spectaculair.

Pijlstaart

Het aantal pijlstaarten blijft eveneens ruimschoots beneden dat van maart 1976 en 1977. Voor geheel Nederland werden 6625 ex. geteld, waarvan de meeste zich ophielden in het Waddengebied (2015 ex.) en in de Deltawateren (1285 ex.).

Slobeend

De vrij lage aantallen slobeenden die in maart 1979 in ons land werden geteld, zijn mogelijk ten dele een gevolg van het feit dat veel van deze vogels door de winterse koude in januari naar het

zuiden zijn weggetrokken. Ook is, door de strenge winter mogelijk de terugtrek van slobeenden wat vertraagd. Het totaal van deze telling bleef zelfs nog beneden dat van de toch zeer onvolledige maarttelling van 1978!

De meeste slobeenden vertoonden zich in het Deltagebied, in de provincies Zuid-Holland en Friesland en langs de grote rivieren.

Krooneend

Van de krooneend werden veel meer exemplaren geteld dan te doen gebruikelijk is. Het betrof voornamelijk broedvogels van het Utrechts-Hollandse plessengebied, maar ook langs de grote rivieren werden enkele krooneenden gezien.

Toppereend

In het IJsselmeergebied hield zich weer een zeer grote concentratie toppereenden op. Er werden ruim 93.300 ex. van deze soort geteld (het totaal voor geheel Nederland is 93.610 ex.). Hieruit blijkt wederom welke zeer grote betekenis het IJsselmeer heeft voor de Noordwesteuropese toppereendenpopulatie. Jaarlijks verblijft 50 - 75% van de, geschatte, totale Noordwesteuropese populatie van deze soort in het IJsselmeer.

Kuifeend

Het totale aantal kuifeenden dat in ons land geteld werd, bedraagt 74.984 ex. Dit zijn aanzienlijk minder vogels dan in maart 1976, en ook minder (8498 ex.) dan in maart 1977.

De meeste kuifeenden werden gezien in het IJsselmeergebied (52.981 ex.), vooral langs de Oostvaardersdijk Muiderberg-Lelystad (13.000 ex.) en in het IJmeer (>12.000 ex.).

Ook in de provincie Noord-Holland werden veel kuifeenden geteld, namelijk ruim 7200 ex. Mogelijk betreft het hier voor een deel broedvogels van het Noordhollandse polder- en duingebied.

Tafeleend

Ook het getelde aantal tafeleenden ligt belangrijk lager dan in maart 1976, terwijl het verschil met 1977 aanzienlijk minder groot is (2708 ex.). Tafeleenden waren vooral aanwezig langs de grote rivieren (4295 ex.) en in het IJsselmeergebied (2910 ex.), terwijl er ook vrij veel in de provincie Friesland gezien werden, namelijk 2208 ex.

Witoogeend

Er werden 2 ex. gezien van deze zeldzame soort, namelijk 1 in Zuid-Holland en 1 langs de grote rivieren.

Brilduiker

Er werd in maart 1979 een zeer groot aantal brilduikers geteld die zich vooral ophielden in twee teldistricten. Zo waren er in het Deltagebied tenminste 5985 ex. aanwezig, terwijl er in het IJsselmeergebied 4052 ex. werden gezien. In de Waddenzee bedroeg het aantal waargenomen brilduikers 641. Dat het landelijke totaal flink boven de waarden van maart 1976 en 1977 ligt, blijkt uit het volgende overzicht:

maart 1976:	8.775
maart 1977:	8.200
maart 1979:	11.112

IJseend

Alleen in het Deltagebied werd deze soort gezien, namelijk 2 ex. in het Brielse Meer en 3 ex. bij Renesse.

Grote zee-eend

Van de grote zee-eend werden slechts 14 ex. waargenomen en wel: 10 in het Deltagebied, 2 in de Waddenzee en 2 in de provincie Noord-Holland.

Zwarte zee-eend

Ook de zwarte zee-eend werd bij deze telling weinig opgemerkt, het meest nog in de Deltawateren (106 ex.) en in de Waddenzee (58 ex.). Een afwijkende waarneming betreft 30 ex. in de eendenkooi op Ameland. Gewoonlijk mijdt deze soort al te kleine, binnendijks gelegen, wateren.

Eidereend

Het getelde aantal eiders lag hoger dan in 1976 en 1977, hetgeen vooral veroorzaakt wordt door twee concentraties, namelijk 2500 ex. bij Terschelling en 2050 ex. bij Schiermonnikoog. Voor geheel Nederland leverde deze telling 8457 eidereenden op (maart 1976: 7814 ex.; maart 1977: 913 ex.).

Middelste zaagbek

Kennelijk waren de meeste middelste zaagbekken rond medio maart 1979 al uit ons land weggetrokken, getuige het feit dat er van deze soort slechts 1415 ex. geteld werden (1976: 2482 ex.; 1977: 4881 ex.).

Van deze vogels verbleven de meeste in het Deltagebied (922 ex.), in de Waddenzee (203 ex.) en in de provincie Noord-Holland (189 ex.). Elders werden slechts zeer geringe aantallen geteld.

Grote zaagbek

Ook de grote zaagbek was wat minder talrijk dan in de overeenkomstige periode van 1976 en 1977, zoals uit het overzichtje blijkt:

maart 1976:	6577
maart 1977:	5630
maart 1979:	4598

Verreweg het grootste aantal bevond zich in het IJsselmeergebied, waar zich ca. 2200 ex. ophielden. Elders werden zij minder gezien, hoewel het relatief grote aantal (967 ex.) voor de provincie Friesland een speciale vermelding verdient.

Nonnetje

Het nonnetje vertoont over de jaren 1976, 1977 en 1979 een opvallend overeenkomstig aantalspatroom, namelijk:

maart 1976:	1325
maart 1977:	1145
maart 1979:	1286

Hoewel de meeste nonnetjes (400 ex.) in het IJsselmeergebied werden geteld, kwamen ook in de meeste andere teldistricten nog vrij belangrijke aantallen voor, onder andere provincie Friesland,

233 ex.; grote rivieren, 184 ex. en Waddengebied 149 ex. Opvallend is de aanwezigheid van het nonnetje in veel eendenkooien (59) waar in totaal 130 ex. werden geteld!

Bergeend

Ten opzichte van maart 1976 en 1977 geeft het getelde aantal bergeenden een forse stijging te zien:

1976:	22.702
1977:	24.676
1979:	36.800

Vooraf in het noorden des lands was deze soort talrijk. In de Waddenzee werden in maart 1979 26.345 ex. geteld, terwijl dit aantal in 1976 en 1977 slechts 7597 en 12.628 ex. bedroeg. Anderzijds werden er in de Deltawateren juist wat minder bergeenden geteld, en wel 8355 ex., tegen 11.698 en 9104 ex. in 1976 en 1977!

Casarca

In het Deltagebied werd van deze soort 1 ex. gezien.

Knobbelzwaan

Voor geheel Nederland werd een aantal van 3769 knobbelzwanen geteld, waarvan zich het belangrijkste deel ophield langs de grote rivieren (1427 ex.), in de provincies Zuid-Holland (611 ex.) en Noord-Holland (414 ex.) en in het Deltagebied (419 ex.).

In vergelijking met 1976 (2315 ex.) en 1977 (3612 ex.) lijkt er sprake te zijn van enige stijging van de aantallen, hetgeen ook bij de januaritellingen het geval is.

Wilde zwaan

Er werden bij deze maarttelling méér wilde zwanen in ons land geteld dan bij de midwintertelling, namelijk 699 ex.!

Dit aantal ligt veel hoger dan in maart 1976 (202 ex.) en maart 1977 (244 ex.), hetgeen zonder meer kan worden toegeschreven aan de strenge winter.

Wilde zwanen werden vooral gemeld uit Friesland (198 ex.), de grote rivieren (191 ex.), de provincie Overijssel (105 ex.) en het IJsselmeergebied (98 ex.).

Kleine zwaan

Het landelijke totaal van deze soort (2285 ex.) past in het beeld dat bij de drie voorgaande maarttellingen is ontstaan:

1976:	2983
1977:	1971
1978:	1842
1979:	2285

De hoofdmoot der kleine zwanen (969 ex.) hield zich op langs de grote rivieren waar, tengevolge van het vele smeltwater, de meeste uiterwaardgraslanden overstromd waren en daarom erg gunstig voor deze soort!

Andere gebieden waar belangrijke aantallen van deze soort verbleven, zijn: Overijssel (358 ex.), Friesland (317 ex.), Groningen (225 ex.) en Gelderland (203 ex.).

De meerkoet

De meerkoet was duidelijk minder talrijk dan in de voorgaande jaren:

1976:	151.530 ex. in 343 gebieden
1977:	121.891 ex. in 384 gebieden
1978:	124.838 ex. in 412 gebieden
1979:	118.772 ex. in 460 gebieden

Dit kan een gevolg zijn geweest van de strenge winter want uit bijna alle delen van het land kwamen meldingen over een grote sterfte onder de meerkoeten. Een zeer groot aantal van deze vogels (>60.000) verbleef nog langs de grote rivieren en ook in Noord-Holland (>13.700) en Friesland (>11.000) werden nog erg veel koeten gezien.

Tabel 4:

-RESULTATEN VAN DE MAARTELLING 1979-

provincie *)	Gro- ningen	Fries- land	Over- ijssel	Gelder- land
aantal gebieden	9	44	11	13
Wilde eend	3.146	19.451	590	631
Wintertaling	236	3.010	67	42
Zomertaling	-	7	48	-
Krakeend	2	67	-	-
Smient	11.057	78.040	106	293
Pijlstaart	98	863	30	5
Slobeend	21	744	29	-
Krooneend	-	-	-	-
Toppereend	-	12	-	-
Kuifeend	573	4.098	46	159
Tafeleend	182	2.208	17	35
Witoogeend	-	-	-	-
Brilduiker	26	70	-	2
IJseend	-	-	-	-
Grote zee-eend	-	-	-	-
Zwarte zee-eend	-	1	-	-
Eidereend	-	7	-	-
Middelste zaagbek	1	48	-	-
Grote zaagbek	368	967	16	1
Nonnetje	29	233	42	-
Bergeend	17	23	2	1
Casarca	-	-	-	-
Knobbelzwaan	28	301	51	29
Wilde zwaan	3	198	105	-
Kleine zwaan	225	317	358	203
Meerkoet	1.382	11.079	882	1.750
Eend (niet gedet.)	-	620	-	-
TOTAAL	17.394	122.364	2.389	3.151

*) Uit de provincie Drenthe kwamen geen telgegevens binnen

Tabel 5:

-RESULTATEN VAN DE MAARTELLING 1979-

provincie	Utrecht	Noord- Holland	Zuid- Holland	Noord- Brabant	Limburg
aantal gebieden	24	54	24	21	4
Wilde eend	1.934	10.186	9.551	2.272	577
Wintertaling	107	889	541	772	505
Zomertaling	-	7	11	3	2
Krakeend	24	70	175	26	-
Smient	468	15.942	8.923	112	-
Pijlstaart	5	30	45	58	-
Slobeend	36	565	794	43	36
Krooneend	72	3	-	-	-
Toppereend	-	12	-	-	-
Kuifeend	1.154	7.217	1.523	412	24
Tafeleend	390	1.472	506	496	66
Witoogeend	-	-	1	-	-
Brilduiker	59	164	50	14	-
IJseend	-	-	-	-	-
Grote zee-eend	-	2	-	-	-
Zwarte zee-eend	-	11	4	-	-
Eidereend	-	57	-	-	-
Middelste zaagbek	-	189	13	-	-
Grote zaagbek	7	351	29	-	-
Nonnetje	5	79	2	-	-
Bergeend	32	408	90	1	-
Casarca	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	148	414	611	14	-
Wilde zwaan	6	21	15	-	-
Kleine zwaan	55	-	33	-	-
Meerkoet	3.700	13.781	5.790	536	85
Eend (niet gedet.)	-	-	-	12	2
TOTAAL	8.202	51.870	28.707	4.771	1.297

Tabel 6:

-RESULTATEN VAN DE MAARTELLING 1979-

district	Wadden- gebied	IJssel- meergeb.	Grote rivie- ren	Delta- gebied	Eenden- kooien	TOTAAL GEHEEL NEDERLAND
aantal gebieden	44	33	45	75	59	460
Wilde eend	10.704	17.902	13.237	14.082	14.522	118.785
Wintertaling	4.839	2.870	1.890	2.037	1.914	19.719
Zomertaling	-	6	53	-	21	158
Krakeend	14	172	103	75	71	799
Smient	41.329	5.110	3.469	5.114	4.043	174.006
Pijlstaart	2.015	837	1.285	883	471	6.625
Slobeend	177	389	743	821	404	4.802
Krooneend	-	-	3	1	-	79
Toppereend	220	93.352	-	14	-	93.610
Kuifeend	787	52.981	2.965	2.478	567	74.984
Tafeleend	265	2.910	4.295	613	447	13.902
Witoogeend	-	-	1	-	-	2
Brilduiker	641	4.052	49	5.985	-	11.112
IJseend	-	-	-	5	-	5
Grote zee-eend	2	-	-	10	-	14
Zwarte zee-eend	58	8	-	106	30	218
Eidereend	8.278	1	-	64	50	8.457
Middelste zaagbek	203	28	11	922	-	1.415
Grote zaagbek	121	2.199	190	339	10	4.598
Nonnetje	149	400	184	33	130	1.286
Bergeend	26.345	1.037	90	8.355	399	36.800
Casarca	-	-	-	1	-	1
Knobbelzwaan	22	216	1.427	419	89	3.769
Wilde zwaan	1	98	191	31	30	699
Kleine zwaan	27	49	969	49	-	2.285
Meerkoet	847	8.093	60.142	9.560	1.145	118.772
Eend (niet gedet.)	1.801	75	270	-	-	2.780
TOTAAL	98.845	192.785	91.567	51.997	24.343	699.682

Opslag en verwerking van de gegevens van watervogeltellingen in Nederland

In het verslag van de watervogeltellingen in januari en maart 1978 (Watervogels 4 (1979): nr. 2) is aangekondigd dat er voorbereidingen werden getroffen om te komen tot een centrale opslag en verwerking van de gegevens met behulp van een computer.

Thans is een en ander zover gevorderd dat alle gegevens van de midwintertellingen (1967 - 1979), novembertellingen (1972 - 1974) en maarttellingen (1975 - 1979) op ponsband zijn gezet. Het uitwerken van de tellingen en het onderling vergelijken van de verschillende jaren wordt op deze wijze in de toekomst aanzienlijk eenvoudiger dan in het verleden.

Nu de gegevens van alle midwintertellingen dus opgeslagen liggen in het computerbestand, wordt het eindelijk mogelijk om het tienjarig overzicht (waarvan reeds melding gemaakt werd in Watervogels 3 (1978): 71) samen te stellen. De zeer grote hoeveelheid telgegevens maakt te tot dusverre een bewerking 'met de hand' onmogelijk. Wij hopen in 1980 met het samenstellen van dit overzicht te kunnen beginnen.

De enige verandering die deze automatisering voor de medewerkers teweegbrengt, vormt het nieuwe telformulier, waarop de gegevens voortaan ingevuld dienen te worden. Alléén dit formulier kan worden gebruikt bij het op ponsband zetten der gegevens. Daarom doen wij hier een dringend beroep op aller medewerking, om uitsluitend dit standaardformulier voor uw telgegevens te gebruiken.

Bij het vooroverleg (met vertegenwoordigers van veel tellersorganisaties) over de op te zetten databank voor watervogelgegevens is gebleken dat veel personen enigszins terughoudend waren omdat zij een verkeerd (= door onbevoegden) gebruik van de gegevens vreesden. Ten aanzien van de toegankelijkheid van de gegevens kan hier dan ook worden medegedeeld dat het computerbestand beveiligd

is en slechts na overleg met RIN en/of SBB door "derden" kan worden gebruikt. Wij menen dat op deze wijze alle belangen voldoende zijn veiliggesteld.

Samenvatting

Dit verslag geeft een overzicht van een tweetal watervogeltellingen, in januari en maart 1979, in het kader van het IWRB-telprogramma. De januari-telling viel in een periode met felle koude. Grote delen van Nederland (en overig West-Europa) waren bedekt met een dikke laag sneeuw en ijs. Hierdoor verbleven er minder vogels in ons land dan in jaren met zachte winters.

Voor geheel Nederland werd een totaal van ruim 777.900 watervogels geteld. Het talrijkst waren de wilde eend (>268.800 ex.) en de meerkoet (>254.600 ex.). Het aantal van alle overige soorten (22) bleef ruim beneden de 100.000 ex. Concentraties van internationale betekenis kwamen in januari vooral voor in de zuidelijke helft van het land, met name in het Deltagebied, langs de grote rivieren en in het Zuidhollandse polderland.

Geheel anders was de situatie tijdens de maarttelling. Van de ruim 699.600 vogels die toen geteld werden, kwam een groot deel voor rekening van drie soorten: wilde eend - 118.785 ex.
smient - 174.006 ex. en
meerkoet - 118.772 ex.

Ook de toppereend was erg talrijk (>93.600 ex.), vooral in het IJsselmeergebied. De watervogels waren in maart meer verspreid over het gehele land, maar concentraties van internationaal belang kwamen nu het meest voor in de noordelijke helft van Nederland, zoals het IJsselmeer, de Waddenzee en de provincie Friesland.

In het IJsselmeergebied werd in totaal 69x de 1%-norm voor de toppereend overschreden. Het is niet de eerste keer dat van deze soort het grootste deel

van de Noordwesteuropese populatie in dit gebied verblijft. Dit accentueert in sterke mate de grote internationale verantwoordelijkheid van ons land inzake het beheer en het in stand houden van het IJsselmeer.

De gegevens van alle IWRB-tellingen welke sinds 1967 in ons land zijn uitgevoerd, zijn thans opgenomen op ponsband. In de toekomst worden de gegevens dan ook per computer verwerkt.

Verslag seizoen 1979 / 1980

Op dit moment zijn de tellingen van januari en maart 1980 weer achter de rug. Teneinde weer in staat te zijn het verslag van deze tellingen uiterlijk in het

voorjaar van 1981 te publiceren, willen wij u verzoeken om de telgegevens (zo dit nog niet is gebeurd) zo spoedig mogelijk aan uw districtscordinator te zenden.

Aanbevolen literatuur betreffende het werk van het IWRB

Atkinson Willes, G.L. 1979.
Vogelaars in 57 landen telden hun watervogels. De Lepelaar 65: 24-27.

Smart, M. 1979.
Wat is en wat doet het "International Waterfowl Research Bureau"? De Lepelaar 64: 30-32.

Adres: Rijksinstituut voor Natuurbeheer,
Kasteel Broekhuizen,
Leersum.

